

*До разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 08.051.133
Дніпровського національного
університету імені Олеся
Гончара*

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента Лахової Олени Вадимівни

**на дисертацію Кочури Сергія Вікторовича на тему
«Державно-правовий механізм регулювання валютних відносин»
подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з
галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність дослідження. Аналіз матеріалів дисертаційного дослідження Кочури Сергія Вікторовича дає підстави стверджувати, що обрана тема є беззаперечно актуальною та має важливе теоретико-прикладне значення для сучасної правової науки та практики. У сучасних умовах глобалізованої економіки валютні відносини виступають ключовим компонентом фінансової системи держави та впливають не лише на внутрішньоекономічні процеси, а й на рівень економічної безпеки, фінансової стабільності та міжнародної конкурентоспроможності країни.

Особливої значущості тема набуває з огляду на воєнні виклики, повоєнне відновлення економіки України, а також необхідність адаптації правових механізмів до нових соціально-економічних реалій, зумовлених впливом глобальних фінансових потоків, динаміки валютних курсів та регуляторних вимог європейського права. Дисертант справедливо наголошує на тому, що валютне регулювання й нагляд становлять цілісну систему, яка вимагає комплексного державно-правового осмислення в контексті оновленої моделі правового впливу на валютну сферу.

Питання співвідношення імперативного та диспозитивного методів правового регулювання, співіснування публічних та приватних інтересів у сфері валютних відносин, а також проблематика переходу до «плаваючого курсу» в умовах обмежених резервів і нестабільного ринку є не лише предметом теоретичних дискусій, а й об'єктивною потребою правотворчої практики. У роботі ґрунтовно окреслено три проблемні вектори, що обумовлюють актуальність дослідження: визначення місця валютного регулювання в державній економічній політиці, аналіз закономірностей і моделей валютного впливу та перспективи адаптації національного механізму до викликів поствоєнного розвитку та євроінтеграції.

Заслуговує на увагу також той факт, що автор комплексно підійшов до вивчення інституційних, нормативних та функціональних складових механізму валютного регулювання, узагальнивши вітчизняні та зарубіжні теоретичні підходи. Це дозволило обґрунтувати необхідність удосконалення законодавства з урахуванням не лише поточних фінансових ризиків, а й стратегічних пріоритетів України як держави, що прагне до політико-правової конвергенції з Європейським Союзом.

Таким чином, дослідження Кочури С.В. вирізняється високим рівнем актуальності, зумовленим як потребами правової доктрини, так і запитам державної політики в умовах економічної турбулентності, воєнних загроз та необхідності створення ефективного державно-правового механізму забезпечення стабільного валютного середовища.

Аналіз зв'язку роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами

Дисертаційне дослідження Кочури Сергія Вікторовича тісно пов'язане з науковими програмами і дослідницькими ініціативами, що реалізуються у межах діяльності Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Зокрема, робота виконана на кафедрі цивільного, трудового та господарського права в межах науково-дослідної теми «Виявлення особливостей та

удосконалення нормативних парадигм у сфері регулювання цивільно-правових відносин та господарської діяльності в Україні в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0122U001411), що має безпосереднє прикладне значення у контексті трансформації вітчизняної правової системи відповідно до стандартів Європейського Союзу.

Дисертація органічно інтегрується у вказану дослідницьку рамку, оскільки спрямована на вивчення державно-правового механізму регулювання валютних відносин, що є ключовим елементом правового забезпечення економічної безпеки, макрофінансової стабільності та забезпечення законності у сфері зовнішньоекономічної діяльності. У роботі належним чином враховано основоположні принципи дослідницької тематики, зокрема акцент на вдосконаленні нормативних конструкцій, правових інститутів та механізмів регуляторного впливу в умовах європейської інтеграції та глобалізаційних процесів.

Тема дисертації схвалена до виконання Вченою радою Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (витяг з протоколу № 5 від 18 листопада 2021 року), а результати дослідження пройшли апробацію у формі актів впровадження (№ 061/1 та № 061/2 від 07 травня 2025 р.), що підтверджує її значущість у межах загальноуніверситетської наукової стратегії та відповідність державним науково-освітнім пріоритетам. Таким чином, дисертація є невід'ємною складовою реалізації комплексного наукового плану, спрямованого на оновлення доктринальних і нормативно-прикладних засад правового регулювання в умовах європейського вектору розвитку України.

Дисертація відзначається чіткою структурою, що відповідає логіці дослідження. Загальний обсяг дисертації становить 263 сторінки, із них основного тексту 216 сторінок. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел (що налічує 220 найменувань).

У вступі сформульовано мету й завдання дослідження, визначено його об'єкт і предмет, описано методологічні підходи, наукову новизну та практичну

значущість отриманих результатів.

Перший розділ дисертації присвячено загальнотеоретичним засадам дослідження валютних відносин як об'єкта державно-правового регулювання. У межах цього розділу визначено правові категорії «валюта», «валютні цінності» та охарактеризовано їх основні ознаки, закріплені у законодавстві України. Обґрунтовано необхідність осмислення онтологічного змісту правового впливу держави на валютну сферу, запропоновано авторське визначення поняття «правове регулювання валютних відносин» як системи нормативно визначених засобів, що забезпечують організацію та контроль за процесами обігу валютних ресурсів. Висвітлено наукові підходи до розуміння механізму публічного управління, виокремлено структурний та організаційний вектори його тлумачення. Запропоновано розглядати державно-правовий механізм валютного регулювання як сукупність правових інструментів, за допомогою яких уповноважені суб'єкти реалізують функції нагляду, координації та контролю у валютній сфері.

У **другому розділі** проаналізовано чинну систему законодавчого забезпечення валютного регулювання в Україні. Особливу увагу приділено факторам, що зумовлюють її трансформацію в умовах воєнного стану, зокрема необхідності запровадження тимчасових валютних обмежень на тлі неможливості продовження лібералізаційного курсу. Досліджено як внутрішні, так і зовнішні виклики глобалізаційні процеси, інтеграційні впливи, динаміку валютного ринку. Обґрунтовано домінування норм фінансового права у сфері валютного регулювання, визначено місце держави як активного учасника фінансових правовідносин. Розкрито поєднання імперативного та диспозитивного методів правового регулювання, із домінуванням першого як необхідної умови захисту суспільного інтересу.

Третій розділ спрямований на дослідження шляхів удосконалення механізму валютного регулювання, зокрема через аналіз практики застосування валютних обмежень і блоkad як інструментів зміцнення економічної безпеки.

Висвітлено вплив процесів глобалізації та регіоналізації на стабільність національної валюти, проаналізовано зарубіжні моделі валютних курсів. Аргументовано неможливість повернення до фіксованого курсу гривні через обмеженість резервів, обґрунтовано доцільність переходу до адаптивної моделі у режимі «плаваючого курсу». Обґрунтовано, що інтеграція з ЄС має стати стратегічною основою повоєнного розвитку валютної політики України, сприяючи узгодженню макроекономічних параметрів із європейськими стандартами та формуванню дієвого механізму реалізації валютної стратегії.

У **висновках** представлено узагальнення результатів дослідження, сформульовано конкретні **висновки і рекомендації**, що підтверджують досягнення мети роботи.

Наукова новизна та практичне значення. Дисертант досяг значних наукових результатів, які мають новизну і практичну цінність. Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає у комплексному підході до аналізу державно-правового механізму регулювання валютних відносин в Україні, який відображає актуальні трансформації фінансової системи в умовах зовнішніх викликів та внутрішньої нестабільності. Уперше обґрунтовано, що серед основних детермінант впливу на валютне регулювання в сучасних умовах визначальне значення мають воєнний конфлікт в Україні, неможливість подальшого впровадження політики валютної лібералізації та потреба у запровадженні тимчасових обмежень, а також тенденції, зумовлені функціонуванням глобального валютного ринку. Сформульовано положення про те, що правове регулювання валютних цінностей у широкому значенні охоплює обмеження щодо об'єктів, суб'єктів та процедур, а у вузькому – зводиться до конкретизованих норм, які регламентують операції з рахунками, обігом валюти, її репатріацією тощо. Доведено неможливість повернення до фіксації гривні через обмеженість золотовалютних резервів та запропоновано забезпечення її відносної стабільності у межах плаваючого курсу. Визначено, що ключовим чинником ефективної валютної політики на етапі повоєнної відбудови має стати

євроінтеграційний курс України, який дозволить синхронізувати макроекономічну стратегію з інтеграційними процесами, зміцнити суверенітет держави та вдосконалити механізми валютного регулювання.

У межах дослідження удосконалено теоретичні уявлення щодо механізмів публічного управління у сфері валютного регулювання, систематизовано напрямки законодавчого забезпечення валютної політики держави, а також обґрунтовано пріоритетність норм фінансового права в цій сфері. Акцентовано на безпосередньому впливі глобалізаційних і регіоналізаційних процесів на економіку України, що вимагає відповідного перегляду нормативно-інституційного інструментарію державного впливу.

Окремі положення дисертації набули подальшого розвитку, зокрема у розкритті онтологічного змісту валютного регулювання, уточненні структурного та організаційного підходів до його аналізу, осмисленні глобального валютного ринку як ключового зовнішнього чинника, що формує інтеграційні виклики, а також у підтримці позиції щодо доцільності чіткого розмежування правових режимів обігу національної та іноземної валюти.

Практичне значення результатів дослідження полягає в можливості їх використання у кількох ключових напрямках. Насамперед, напрацьовані теоретичні положення та висновки можуть слугувати основою для удосконалення валютного законодавства України у межах правотворчої діяльності. У сфері правозастосування результати мають прикладне значення для органів, що здійснюють валютне регулювання та контроль, зокрема щодо підвищення ефективності механізмів державного впливу на валютні правовідносини.

Окрему цінність становить можливість впровадження напрацьовань у навчальний процес — під час викладання дисциплін з господарського, фінансового та валютного права, а також у розробці відповідних навчально-методичних матеріалів.

Загальна оцінка роботи. Дисертаційне дослідження Кочури Сергія Вікторовича є актуальною, змістовною та методологічно виваженою науковою працею, присвяченою комплексному аналізу державно-правового механізму регулювання валютних відносин в Україні. Робота вирізняється системністю викладу, ґрунтовністю теоретичного обґрунтування та практичною орієнтованістю отриманих результатів. Дослідження охоплює широкий спектр проблем – від онтологічного осмислення валютних відносин як об’єкта публічного регулювання до аналізу чинного законодавства і пропозицій щодо його вдосконалення з урахуванням сучасних економіко-правових викликів. Структура дисертації логічна, зміст кожного розділу послідовно розкриває мету й завдання дослідження, а виклад матеріалу відзначається науковою грамотністю та доказовістю.

Здобувач продемонстрував глибоке знання предмету, володіння сучасним науковим інструментарієм, здатність критично аналізувати чинне законодавство, узагальнювати теоретичні підходи та обґрунтовувати практичні пропозиції щодо підвищення ефективності валютного регулювання. Отримані результати мають як теоретичну цінність – у частині розвитку публічно-правової доктрини регулювання економічних процесів, так і прикладне значення – для правотворчої та правозастосовної діяльності органів державної влади.

Дисертація повністю відповідає вимогам до кваліфікаційних наукових робіт, що подаються на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», а її науковий рівень, новизна й обґрунтованість висновків дають підстави для позитивної оцінки.

Попри позитивні сторони, у роботі є декілька аспектів, що потребують уточнення або подальшого обговорення:

1. Щодо статистичної та практичної ілюстрації проблеми. У дисертації здійснено ґрунтовний теоретико-правовий аналіз валютного регулювання, зокрема в умовах воєнного стану. Водночас варто зазначити, що робота виграла б від включення актуальних статистичних даних (наприклад, щодо обсягів

валютних операцій, змін у структурі платіжного балансу, динаміки курсових коливань), а також аналізу окремих кейсів або прикладів нормативної практики НБУ. Таке емпіричне підґрунтя дозволило б краще обґрунтувати теоретичні висновки та підвищити прикладну цінність запропонованих підходів.

2. Щодо критеріїв оцінки ефективності регулювання. Автором наголошено на необхідності вдосконалення державно-правового механізму валютного регулювання, однак не завжди достатньо чітко визначено, які саме показники можуть свідчити про ефективність чи неефективність його дії. Доцільно було б уточнити або запропонувати власну систему критеріїв – таких як стабільність валютного курсу, рівень валютної лібералізації, ступінь дотримання валютного законодавства тощо. Це дозволило б не лише оцінити поточну ситуацію, але й вимірювати ефективність запропонованих автором змін.

3. Щодо універсальності підходів до суб'єктів валютних відносин. У дисертації застосовано загальний підхід до правового регулювання валютної сфери, однак важливо було б більш диференційовано розглянути правові режими для різних суб'єктів – банківських установ, резидентів-експортерів, фізичних осіб, іноземних інвесторів тощо. Це дозволило б виявити, наскільки запропонований механізм універсальний, або чи потребує адаптації залежно від категорії учасників валютних правовідносин.

Зазначені зауваження не мають принципового характеру і не знижують загальної позитивної оцінки дисертації. Вони радше відображають можливості для подальшого розвитку тематики та наукової дискусії, ніж вказують на недоліки роботи. Загальний високий рівень виконання дослідження збережено, а критичні зауваження можуть бути враховані автором у майбутніх наукових пошуках.

ВИСНОВОК

Дисертація «Державно-правовий механізм регулювання валютних відносин» відповідає вимогам, передбаченим порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради

закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженням Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44, а її автор – Кочура Сергій Вікторович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Рецензент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
і кримінального права Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара

Олена ЛАХОВА

Підпис к.ю.н., доцента Лахової О.В.

«ЗАСВІДЧУЮ»

Проректор з наукової роботи
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

« 06 » 08 2025 р.

Олег МАРЕНКОВ